

Катерина Чайнюк

студентка гр. ФМСзмп-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Анна Іванова

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МИТНІЙ СПРАВІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасному світі, де глобалізація та міжнародна торгівля стали невід'ємною частиною економічної системи, митна справа грає важливу роль у забезпеченні безперешкодного руху товарів через кордони. Однак разом зі зростанням міжнародної торгівлі збільшується й кількість ризиків, пов'язаних з незаконним переміщенням товарів, митними шахрайствами та іншими порушеннями. Тому управління ризиками в митній справі стає надзвичайно важливим аспектом для забезпечення безпеки та справедливості в торгівельних операціях.

Особливої актуальності питання управління митними ризиками набуває в період воєнного стану в Україні, адже повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року негативно позначилася на всіх аспектах суспільно-економічного життя нашої держави, в тому числі і на зовнішньо-економічній діяльності. В свою чергу скорочення зовнішньоторговельних операцій негативно позначилося на обсягах та динаміці надходжень до державного бюджету митних платежів та митних зборів, а під ризиками митної справи ми розуміємо ймовірність настання подій, які призводять до втрат бюджету від зменшення митних надходжень.

Аналізуючи ризики воєнного стану для експортно-імпортних операцій та надходження коштів до державного бюджету України від оподаткування зовнішньоекономічної діяльності варто звернути увагу на довоєнну структуру зовнішньої торгівлі, яка характеризується високою часткою сировинного експорту (за даними Держстату України, 68% українського експорту складає сировина, в тому числі сільськогосподарська).

Найбільший вплив на розвиток зовнішньої торгівлі України, на наш погляд, мало два ключових фактори:

1) тимчасова окупація областей України, де вироблялася лівова частка продукції чорної металургії (особливо негативним чинником є знищення міста Маріуполь і заводу «Азовсталь»). Так, за даними Державної служби статистики України тимчасово окуповані області, такі як Херсонська, Запорізька, Донецька, Луганська та Харківська станом на кінець 2020 року (у зв'язку з воєнним станом статистика за 2021 рік відсутня) виробили 17,6% ВВП України. Більше того, варто зауважити, що такі області як Миколаївська та Одеська, промисловість яких залежить від діяльності портів за 2020 рік виробили разом 7,5% ВВП. Тобто 25% ВВП України опинилося під загрозою військових дій.

2) Повна блокада морських портів України, через які здійснювався основний обсяг експорту.

В результаті прояву окреслених вище факторів динаміка надходжень до державного бюджету від ввізного та вивізного мита суттєво знизилася (рис. 1).

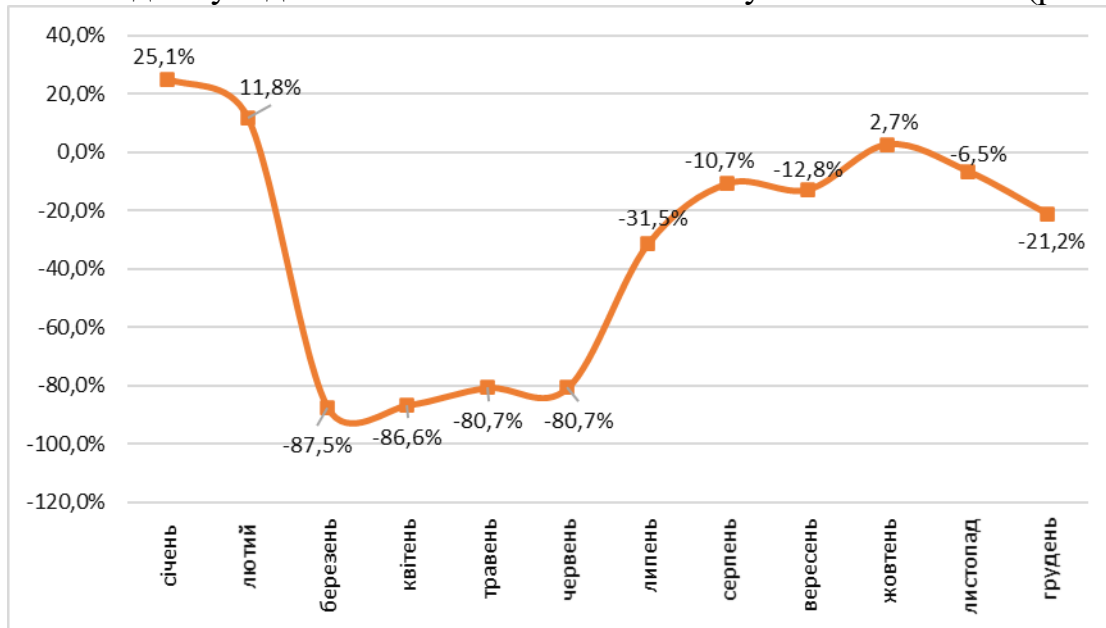

Рис. 1. Темпи приросту надходження ввізного і вивізного мита до державного бюджету (січень 2022/2021 – грудень 2022/2021), %

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Дані рисунку 1 свідчать про значне зниження темпів приросту надходжень до державного бюджету від ввізного і вивізного мита, особливо найнижчі темпи приросту зафіксовано у березні-червні 2022 року. Потрібно зауважити, що така ситуація пов'язана не лише з воєнними ризиками, але й своєчасною і адекватною поточною реакцією держави, яка оперативно ввела митні пільги, а саме: відмінено нетарифне регулювання переміщення через митний кордон України палива у тому випадку, якщо воно безоплатно передавалося Збройним Силам України у якості гуманітарної допомоги; тимчасове звільнення від оподаткування товарів та транспортних засобів ввізним митом (всіх суб'єктів господарювання) та ПДВ (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу) груп); звільнення імпорту транспортних засобів від ввізного мита.

Впроваджені пільги дозволили забезпечити державу і Збройні Сили України необхідними товарами на початку війни. Неоднозначною пільгою була пільга, що передбачала звільнення оподаткування ввізним митом імпорту автомобілів, адже першопричиною такої пільги було спрощення завезення автомобілів для Збройних Сил України. Після відміни цієї пільги темпи приросту надходження до державного бюджету від митних платежів збільшилися.

Не менш важливим джерелом виникнення митних ризиків в Україні безумовно є низький рівень ефективності роботи митних органів, явище контрабанди та корупції на митницях. Саме на цих ризиках Україні варто звернути найбільшу увагу.

З метою подолання цих ризиків, Україна повинна приділити належну увагу вдосконаленню митної системи та зміцненню контролю. Впровадження сучасних

технологій, таких як електронне митне декларування та автоматизовані системи митного контролю, може сприяти зменшенню можливостей для порушень. Одним із варіантів зниження контрабанди та зловживань на митниці є створення спільних пунктів пропуску і спільних митниць на кордоні України з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. Додатково, важливо здійснювати реформу в митних органах, спрямовану на зниження корупції та підвищення професіоналізму працівників.

Також важливо зміцнити співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами з метою обміну досвідом та знаннями у сфері управління ризиками. Відкритість та прозорість в митних процедурах можуть допомогти забезпечити довіру до митних органів та знизити ризик корупції.

Управління ризиками в митній справі в Україні має вирішальне значення для підтримання правопорядку, економічного розвитку та міжнародної довіри. Вдосконалення митної системи, боротьба з контрабандою та корупцією – це важливі кроки на шляху до стабільного та процвітаючого майбутнього України.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>